

QUẢN LÝ BỆNH HẠI CÀ PHÊ

Bệnh khô cành khô quả (*Colletotrichum* spp.)

Điều kiện phát sinh, phát triển

Cây dễ bị bệnh trong điều kiện suy yếu do thiếu dinh dưỡng.

Bệnh gây hại ở tất cả các giai đoạn sinh trưởng của cây nhưng mạnh nhất lúc cà phê ra hoa, kết quả và nuôi trái. Mưa nhiều vào chiều tối sẽ làm phát tán bào tử và xâm nhiễm vào quả.

Khả năng gây hại

Bệnh gây hại trên lá, quả, cành cà phê.

- Trên lá, triệu chứng ban đầu là những vết loang lổ màu nâu có nhiều vòng đồng tâm, sau đó lan rộng ra chuyển sang màu nâu sẫm hay đen. Các vết bệnh liên kết với nhau thành từng mảng lớn làm cho lá bị khô rụng.

- Trên cành, bệnh xâm nhập vào các cành đang hóa gỗ, mang quả. Trên cành có những vết nâu lõm xuống làm vỏ biến màu nâu đen và khô dần.

- Trên quả, bị hại nặng lúc 6-7 tháng. Vết bệnh là những đốm nâu lõm vào phần vỏ quả có kích thước và hình thù khác nhau. Bệnh xuất hiện bắt đầu từ cuống quả hay tại điểm tiếp xúc giữa hai quả, những nơi mà nước dễ đọng lại.

Bệnh nặng làm lá, cành, quả khô đen và rụng làm cành trơ trụi.

Biện pháp quản lý

- Bón phân cân đối, hợp lý cho cây.

- Trồng cây che bóng.

- Cắt, gom tiêu hủy những đoạn cành bị bệnh.

- Biện pháp hóa học: ***Tilt Super 300EC, Amistar Top 250SC*** và luân phiên với các thuốc có hoạt chất *Hexaconazole; Difenoconazole; (Mandipropamid + Chlorothalonil)*...

Hình 1: Bệnh khô cành + Khô quả cà phê (thán thư)

Gỉ sắt (*Hemileia vastatis*)

Điều kiện phát sinh, phát triển

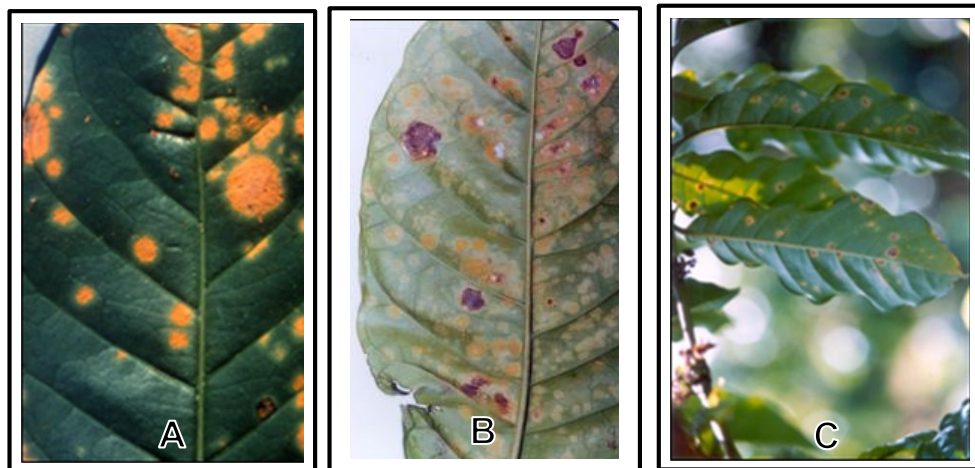
Bào tử nảy mầm ở nhiệt độ từ 20-25°C. Bào tử phát tán nhờ gió, nước, côn trùng, con người. Ở miền Nam, bệnh thường phát triển mạnh ở tháng 10, 11, 12 dl. Các giống cà phê Chè và Vối bị nhiễm bệnh nặng, cà phê Mít bị nhiễm ở mức trung bình, giống Catimor có khả năng chống bệnh cao.

Khả năng gây hại

Bệnh gây hại chủ yếu trên lá. Mặt dưới lá xuất hiện những đốm bệnh tròn, lúc đầu nhỏ, về sau lớn dần, đường kính ~ 2-3 mm, trên mặt vết bệnh phủ một lớp bào tử nấm màu vàng da cam. Mỗi đốm có khoảng 200.000 bào tử. Trên một lá có nhiều đốm bệnh, nhiều đốm liên kết nhau tạo thành đốm bệnh lớn. Lá bị biến vàng, rụng hàng loạt, cành khô, cây sinh trưởng kém, giảm năng suất.

Biện pháp quản lý

- Trồng giống kháng hay chống chịu bệnh.
- Tỉa cành cho cây thông thoáng.
- Vệ sinh vườn cà phê, làm cỏ sạch để hạn chế sự lây lan và phát triển bệnh.
- Chăm sóc và bón phân cân đối.
- Phun thuốc khi bệnh chớm xuất hiện, phun lại khi điều kiện áp lực bệnh cao. Phun ướt đều cả hai mặt lá bằng 1 trong các loại thuốc sau: **Anvil 5SC**, **Tilt Super 300EC** hay hỗn hợp các hoạt chất (*Azoxystrobin* + *Difenoconazole*); (*Mandipropamid* + *Chlorothalonil*)...

Hình 2: (A) Vết bệnh mang nhiều bào tử; (B) Vết bệnh ở mặt dưới lá; (C) Lá bệnh có mang nhiều vết bệnh.

Bệnh lở cổ rễ (*Rhizoctonia* sp. + *Fusarium Oxysporum* + *Pythium* sp.)

Điều kiện phát sinh, phát triển

Bệnh có thể do nhiều loài nấm gây ra như *Rhizoctonia* sp. + *Fusarium oxysporum* + *Pythium* sp. Bệnh nặng hơn trong mùa mưa, đất bị ngập úng, chủ yếu trên cà phê 2 năm tuổi. Bệnh gây hại cả trong vườn ươm.

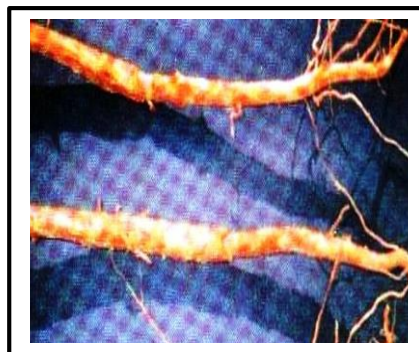
Khả năng gây hại

Cây bệnh rễ bị thối đen, sinh trưởng chậm, lá vàng úa và rụng rất dễ nhầm với vàng lá do kém chăm sóc và thiếu dinh dưỡng.

1 phần cổ rễ (phần thân tiếp giáp với rễ cọc, cách mặt đất khoảng 20-30cm) bị khuyết dần vào trong, sau đó vết khuyết sâu hơn, cây vàng dần và chết.

Biện pháp quản lý

- Chọn đất trồng có tầng canh tác dày, thoát nước tốt, mực nước ngầm thấp.
- Cây con phải đủ tiêu chuẩn theo quy định. Trồng cây chắn gió.
- Tránh tạo vết thương phần gốc cây qua việc làm cỏ và đánh chồi sát gốc.
- Đối với cây bị hại nhẹ, sử dụng hỗn hợp (*Metaxyl* + *Mancozeb*) tưới gốc, 10 ngày sau đó kết hợp bón *Trichoderma* để phòng trừ nấm bệnh.
- Cây bị hại nặng cần nhổ bỏ và đốt tiêu hủy. Sau đó xử lý hố ở 15 ngày trước khi trồng lại bằng vôi bột 1kg/hố.

Hình 3: Lở cổ rễ trên cà phê trong vườn ươm

Bệnh nấm hồng (*Corticium salmonicolor*)

Điều kiện phát sinh, phát triển

Bệnh phát triển trong điều kiện khí hậu nóng ẩm, mưa nhiều và vườn cây rậm rạp, đặc biệt trong mùa mưa. Bệnh lây lan bằng bào tử theo gió mưa hoặc côn trùng.

Khả năng gây hại

- Bệnh phát sinh ở trên cành, gần nơi phân cành tạo ra vết bệnh màu phớt hồng, lúc đầu nhẵn sau dày lên và màu hồng càng rõ, trên mặt có lớp bột màu hồng nhạt mịn, đó là các bào tử của nấm.

- Vết bệnh phát triển chạy dài dọc theo cành và dần dần bọc hết chu vi cành, làm lá bị vàng, quả bị rụng non và cành chết khô.

Biện pháp quản lý

- Cắt tỉa, tạo thông thoáng cho vườn được
- Khi bệnh hại nặng cần cắt bỏ những đoạn cành bị bệnh đốt tiêu hủy kết hợp phun luân phiên các loại thuốc **Anvil 5SC** hay hỗn hợp các hoạt chất (*Propiconazole + Difenconazole*); (*Azoxystrobin + Difenconazole*); (*Mandipropamid + Chlorothalonil*)...

Hình 4: Bệnh thán thư trên trái cà phê

Bệnh thối cổ rễ (*Fusarium spp.*)

Điều kiện phát sinh, phát triển

Bệnh chủ yếu do nấm *Fusarium spp.*, thường xuất hiện vào giữa mùa mưa trên cà phê 2 năm tuổi. Nấm bệnh tồn tại trong đất xâm nhập vào cây qua vết thương.

Khả năng gây hại

Cây sinh trưởng chậm, gốc bị long, phần cổ rễ thối đen, nhỏ lại so với thân, gỗ bên trong bị khô, bệnh phát triển và lây lan rất nhanh làm lá héo vàng và cây bị chết.

Biện pháp quản lý

- Đất trồng cà phê cần phải có tầng canh tác dày, thoát nước tốt, nước ngầm thấp.
- Cây con phải đủ tiêu chuẩn trồng, sạch sâu bệnh.
- Trồng cây chắn gió.
- Tránh tạo vết thương phần gốc cây qua việc làm cỏ và đánh chồi sát gốc.
- Đối với những cây bị hại nặng cần nhổ bỏ và đốt tiêu hủy. Sau đó xử lý hố ở 15 ngày trước khi trồng lại bằng cách bón vôi 1kg/hố.

Hình 5: Bệnh thối cổ rễ cà phê do nấm *Fusarium*

Thối nứt thân (*Fusarium* spp.)

Điều kiện phát sinh, phát triển

- Bệnh gây bệnh tắt mạch dẫn và gây chết rất nhanh.
- Bệnh thường xảy ra ở những vườn cây không thông thoáng, ẩm thấp hay những năm mưa nhiều, ẩm độ không khí cao.

Khả năng gây hại

Trong cả vườn kiến thiết cơ bản lẫn kinh doanh, bệnh thường xuất hiện trên các đoạn thân đã hóa gỗ và ở bất cứ vị trí nào của thân cây nhưng thường là ở đoạn giữa và gần gốc cây. Bệnh phát triển và lây lan nhanh. Bệnh làm nứt và thối đen lớp vỏ ngoài của thân cây, nếu bị nặng thì lớp gỗ phía trong bị khô dẫn đến hiện tượng tắt mạch, cây thiếu nước nên héo và khô từ đầu ngọn xuống.

Biện pháp quản lý

Cần phát hiện bệnh sớm khi thân cây vừa bị nứt hoặc có vết thối đen nhỏ. Dùng dao cạo sạch phần vỏ thân bị bệnh. Nếu cây đã bị khô ngọn cần cưa ngang và đốt bỏ phần bệnh và nuôi chồi mới. Dùng hỗn hợp các hoạt chất (*Metalaxyl + Mancozeb*) hòa nước quét lên vết bệnh, lặp lại sau 7-10 ngày.

Hình 6: Cây bị nứt thân do nấm *Fusarium* sp. gây ra

Thối rễ tơ (*Rhizoctonia bataticola* + *Fusarium oxysporum*)

Điều kiện phát sinh, phát triển

Bệnh gây hại trên cà phê kinh doanh và cả trên cà phê kiến thiết cơ bản. Cây thường có biểu hiện vàng từ tháng 9 dl trở đi và đến mùa khô thì giảm, nếu nhẹ thì sau khi tưới nước xong cây lại xanh nhưng đến năm sau cây lại bị lại.

Khả năng gây hại

Cây bị bệnh phát triển chậm, lá vàng dần, rễ tơ bị thối đen từ chóp rễ vào. Cây bị nặng rễ lớn cũng bị thối đen từ lớp vỏ ngoài vào làm cho cây bị kiệt sức vì không hấp thu được dinh dưỡng nuôi cây, cây dễ bị chết.

Biện pháp quản lý

- Bón phân đầy đủ và cân đối dưỡng chất.
- Tăng cường bón phân hữu cơ và các chế phẩm sinh học cải tạo đất.
- Hạn chế xới xáo, làm bồn trong những vườn cây đã bị bệnh để tránh gây tổn thương cho rễ.
- Không tưới tràn từ vườn bị bệnh sang vườn khỏe không bị bệnh. Cần có hệ thống thoát nước hoàn thiện.
- Có thể xử lý thuốc gốc đồng + hoạt chất *Hexaconazole*.
- Cây bị hại nặng cần đào và tiêu hủy cây bệnh. Xử lý hố bằng vôi trước khi trồng lại.

Hình 7: Cà phê bị thối rễ tơ trầm trọng

Bệnh vàng lá rụng trái cà phê

Điều kiện phát sinh, phát triển

Bệnh vàng lá rụng trái xuất hiện trên vườn bón phân không đầy đủ hoặc không kịp thời, thiếu trung, vi lượng, các vườn cây già cỗi, có dấu hiệu sinh trưởng chậm, ít cành non và chồi vượt, trái nhỏ, ít rễ tơ, cây cằn cỗi... dù được bón phân đầy đủ lá vẫn bị vàng hàng loạt.

Khả năng gây hại

Các bệnh khô cành, khô quả, bệnh nấm hồng, bệnh vàng lá do tuyến trùng, nấm, áu trùng ve sần, mọt đục cành, mọt đục quả, rệp sáp cũng có thể là các nguyên nhân gây ra hiện tượng vàng lá, rụng trái cà phê hàng loạt.

Biện pháp quản lý

- Cắt tỉa các cành khô, già cỗi, chồi vượt, cành tăm, cành bị sâu bệnh... cho vườn thông thoáng, cây phát triển tốt, tăng sức chống chịu sâu bệnh, hạn chế sự lây lan của dịch hại gây rụng trái.
- Thường xuyên thu gom tiêu hủy các cành, lá, hoa quả bị bệnh.
- Bón phân cân đối, tăng cường bón phân chuồng.
- Nếu thiệt hại xuất phát từ các tác nhân sinh học, cần chẩn đoán kỹ và sử dụng thuốc hóa học đúng theo từng tác nhân 1.

Hình 8: Vườn cà phê bị vàng lá, rụng trái